

تریستان و ایزوت

مترجم

پرویز نائل خانلری

فهرست مطالب

نه	مقدمهٔ مترجم
۱	فصل اول: کودکی تریستان
۹	فصل دوم: مورهولت ایرلندی
۱۵	فصل سوم: در طلب دلبر زرینه موی
۲۵	فصل چهارم: مهردارو
۲۹	فصل پنجم: برانزیین در چنگ غلامان
۳۳	فصل ششم: کاج بلند
۴۱	فصل هفتم: فروسن گورزاد
۴۷	فصل هشتم: جستن از دیر
۵۵	فصل نهم: جنگل موروا
۶۵	فصل دهم: اوگرن رهبان
۶۹	فصل یازدهم: گدار خطر
۷۵	فصل دوازدهم: داوری با آهن تفته
۸۱	فصل سیزدهم: آواز بلبل
۸۷	فصل چهاردهم: زنگله جاودانه
۹۱	فصل پانزدهم: ایزوت سپیددست
۹۹	فصل شانزدهم: کاهردن
۱۰۵	فصل هفدهم: دیناس لیدانی

فصل هجدهم: تریستان مجنون	۱۱۳
فصل نوزدهم: مرگ	۱۲۳

مقدمهٔ مترجم

از صدای سخن عشق ندیدم خوشتر
یادگاری که در این گندید دوار بماند
حافظ

داستان‌های عشق‌وعلق‌آسیقی، از هر ملت و به هر زبان و از هر عهد و زمان
که باشد، همیشه مایه پسند خاطر و موجب لذتِ اهل دل است و چنان‌که
خواجه شیراز گفته است، هرچه این گونه داستان‌ها مکرر شود، از لطف و
جدبیه آن نمی‌کاهد.

در ادبیات فارسی داستان‌های عاشقانه فراوان است. از ویسن و رامین و
لیلی و مجلون و فرهاد و شیرین و یوسف و زلیخا همه‌جا سخن می‌رود. اما
این داستان‌های شیرین، با همه زیبایی و دلاویزی، ما را از شنیدن نظایر
آن‌ها بی‌نیاز نمی‌کند.

داستان دلکش تریستان و ایزوت که اینک به خوانندگان عرضه می‌شود
از جمله زیباترین سرگذشت‌های عاشقانه است که از قرن‌ها پیش تاکنون
مایه کار شاعران و نقاشان و موسیقی‌دانان کشورهای اروپا قرار گرفته است.
این داستان نمونه‌یکی از انواع ادبی است که در قرن دوازدهم میلادی،
معادل قرن ششم هجری، در ادبیات فرانسه به وجود آمد و این نوع را رمان
بریتانیایی^۱ می‌خوانند.

ژوزف بدیه^۱ ادیب و نویسنده معاصر فرانسوی و عضو فرهنگستان فرانسه است. این نویسنده مجموع روایاتی را که به زبان‌های مختلف از این داستان باقی است، روی هم ریخته و گستگی‌ها و افتادگی‌های داستان را با این مقابله و مقایسه، بند و پیوند داده و کتاب را به نثر، با مراجعات اسلوب انشای قدیم، از نو پرداخته است.

بعضی از خاورشناسان و ادبیان ایرانی میان داستان تریستان و ایزوت و افسانه ویس و رامین که فخرالدین اسعدگرانی در حدود سال ۴۴۶ق، درست یک قرن پیش از تاریخ منظمه بروول از روی متن پهلوی به نظم درآورده است، مشابهت‌های بسیاری یافته و گاهی پنداشته‌اند که میان این دو داستان ارتباطی هست. هاتری ماسه، خاورشناس معروف فرانسوی، چند سال پیش درباره منظمه ویس و رامین خطابه‌ای در پاریس ایجاد کرد که عنوان آن را «تریستان و ایزوت در ایران» قرار داده بود.

مشابهت میان این دو داستان انکارناپذیر است. طرح اصلی داستان در هر دو منظمه یکی است. شاهی سالخورد است و خویشاوندی جوان و دلیر دارد که در ویس و رامین برادر شاه و در منظمه تریستان خواهرزاده است. شاه با دلبری جوان پیوند زناشویی می‌بندد؛ اما عروس و پهلوان دل به یکدیگر داده‌اند. دنباله داستان در هر دو منظمه بیان رنج‌هایی است که این دو دلداده در عشق برده‌اند. وصل‌های نهانی و فراق‌های پیاپی و غیرت شاه و قصد سیاست عاشقان و گریز ایشان در دو داستان به هم مانند است. بعضی از کسان دیگری را که در این دو داستان شرکت دارند، نیز با هم می‌توان سنجید. از آن جمله، دایه ویس با خدمتکار و ندیم ایزوت و ایزوت سپیددست که هنگام هجران دو دلداده در برتانی به عقد تریستان درمی‌آید، با گل که در گوراب با رامین عروسی می‌کند، بی‌شباهت نیستند. مجلس سوگندخوردن ایزوت به آهن تفته نیز به مجلسی شبیه است که شاه موبد^۲ می‌آراید تا ویس را به آتش سوگند دهد.

اما اختلاف اصلی میان این دو داستان در خاتمه آن‌هاست. عشق تریستان و ایزوت به مرگ دو عاشق پایان می‌پذیرد و در این منظمه از

این نوع ادبی که حمامه یا رزم‌نامه درباری^۳ است، یادگار دوره ملوک‌الطوابی شمرده می‌شود که در جنوب انگلستان و ایرلند و شمال فرانسه فرمانروایی می‌کردند. کار رامشگرانی که از مردم برتانی بودند، در دربار این امیران، خاصه در انگلستان، رواجی داشت. نغمه‌ها و سرودهای ایشان بسیار دل‌پسند می‌افتاد و شعرهایی که با این نغمه‌ها هماهنگ می‌شد، به زبان فرانسوی بود.

داستان منظوم تریس و ایزوت از این سلسله داستان‌هاست که شهرت و رواج فراوان یافته بود. چندین شاعر آن را به زبان فرانسه سروبدند و در انگلیسی و آلمانی هم ترجمه و تقلید شد.

قدیم‌ترین اثری که از این منظمه به جا مانده از شاعری به نام بروول^۴ است که در حدود سال ۱۱۵۰م/۵۴۵ق آن را به رشتة نظم کشید و اندکی بعد، یعنی در حدود سال ۱۹۷۰م/۵۶۵ق شاعری دیگر به نام توماس^۵ به نظم آن پرداخت. اما هیچ‌یک از این دو منظمه، به صورت کامل در دست نیست. از منظمه بروول سه هزار مصراع و از توماس نیز قریب به همین مقدار باقی است و قسمت اول هر دو منظمه جا افتاده است. منظمه دیگری از شاعری گمنام نیز در دست است که مجموع آن از هزار و پانصد مصراع تجاوز نمی‌کند. اما از روی ترجمه آلمانی منظمه توماس می‌توان قسمت‌های افتاده داستان را دریافت و نقص آن را رفع کرد.

در قرن سیزدهم میلادی رمان مفصلی به نثر، درباره سرگذشت تریستان نوشته شد که در دوره‌های بعد در آن تصرفاتی به عمل آمد و پایان این رمان با آنچه در منظمه‌های قبلی روایت شده بود، اختلاف دارد.

نام دو دلداده‌ای که پهلوان این داستان هستند، در منظمه‌های مختلف فرانسوی و انگلیسی و آلمانی صورت‌های گوناگون دارد. نام تریستان^۶ در انگلیسی به صورت‌های Tristram و Tristrem و آمده است. بعضی از محققان اصل این نام را زرمنی می‌دانند و بعضی آن را ایرلندي می‌شمارند. نام ایزوت^۷ نیز به صورت‌های Iseult و Yseult ثبت شده و در آلمانی Isolde آمده است. اما متنی که ترجمه آن در این کتاب به نظر خوانندگان می‌رسد، اثر

1. Epopee Courtoise

3. Thomas

5. Iseut

2. Beroul

4. Tristan